

FÖIA ENCICLOPEDIÄ LITERARÄ. *** APARE IN FIECARE LUNÄ DE DOUE-ORI

Prețul abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria 6 coröne

Pentru România și străinătate 8 franci

Inserate 1 cm. o dată 2 fil. de două-ori 3 fl.

PROPRIETAR ȘI EDITOR:

GEORGIU M. UNGUREAN

REDACTOR RESPONSABIL:

S. P. SIMONU.

Tot ce privește föia sunt a se trimite la

Redacția și Administrația „Rev. Ilustrată“

Bistrița, strada Lemnelor 44.

Prima societate teatrală română ambulantă în Transilvania (în 1870).

(Veđi pagina 141).

Ioan Gavruș, Ioan Baciú, Maria Centea, Vasiliu Filip, Andr. Centea, Vasiliu Ghețe, Vasiliu Micle, Vasiliu Podóba, Georgiu Alesandrescu Margareta Alesandr.

(suller.)

Doina în Ardeal.

(Urmare.)

Cu această ocaziune este la locul său se aratăm câte particule sau exclamațiuni folosesc Românul — ca refrene — am putea dice, atât înainte de începerea horei — cântecului — (ante-refrene mici) cât și în linia lor — (postrefrene mici) — sau și ambele deodată: Unul înainte și altul îndărpt; așa: a) anterefrene: după cum le-am audīt în diverse locuri cântându-se:

D. es. cu: *Că vai!*

(Că vai) „Frunză verde de nuia-re
„Rea podobă-i dragostea-re
„Că n'ai stare la culca-re
„Nici odihnă la mâncare.

(Că vai) „Mă culc noptea se dorm-ă,
„Dar nu mi-se face somnu-ă
„Și mă culc se odihneseu-ă
„Dar la tin' badeo, — gândescu-ă!

* * *

Cu *đio* și *Ei-că* îndărpt cu refrenul *măi!*

(Dio) Bate-l Dómne pe-acelare, (bis)
„Cine-și lasă țara sa-re, măi!

(Ei-că) „Numai satul mi-am lăsatu-ă (bis)
„Și trăiesc cu mult bănatu-ă-măi!

* * *

Cu *Și* d. e.

(Și) „Rău maică m'ai blăstămatu-ă, (bis)
„Se d'ambu din țară'n țară
„Ca și-un ban dela cămară . . .

(Și) „Se d'ambu din sat în satu-ă
„Ca și-un ban nenumăratu-ă!“

Cu *că* d. es.

(Că) „D'ardeai tu lume cu foc
„Pe lături și pe mijloc
„N'avui în tin' nici un noroc.“

Cu *că* și *și-că* d. es.

(Că) „Tuturor lumea li-e dragă
„Mic mi-e cernelă negră,
„Mic mi-e cernelă negră . . .

(Și că) „Tuturor lumea li-e bună
„Dar mic mi-e mătrăgună,
„Dar mic mi-e mătrăgună . . .

(Că) „Tuturor le pare bine
„C'a picat răul pe mine,
„C'a picat răul pe mine . . .

(Și că) „Nu-i pară nimărui
„C'a pica pe pruncii lui,
„C'a pica pe pruncii lui!“ . . .

* * *

Cu *că* și *ba-că* d. es.

(Că) „Fost'am tinăr ca vinarsul
„Da m'a-nbătrănit năcasul,
„Da m'a-nbătrănit năcasul . . .

(Ba că) „Fost'am tinăr ca un măr
„Da m'a-nbătrănit un dor,
„Da m'a-nbătrănit un dor . . .

Cu *hei!* d. es.

(Hei) „Câte paseri sunt pe lume
„Tote cină și s'alina,
„Numai io maică-s străină.

(Hei) „N'am maică unde cina,
„Nici n'am unde m'alina
„Că mi-e cuibul lângă drum

(Hei) „Intr'o crângă de alun
„Căți drumari pe drum trecea
„Toți în cuibul meu svêlea.“

* * *

Cu *hei* și *hei ba* d. es.

(Hei) Duce-m'ași cu lelea'n lume
„Mă tem că mi-or pune nume

(Hei) „Mândrei grău, mie tăciune
„Cum e mai urit în lume.“

(Hei ba) „Ducem'ași cu lelea-n țară
„Mă tem că mi-or pune éra

(Hei) „Mândrei grău mi-e săcară
„Cum e mai urit în țară.“

* * *

Cu *Hei*, *Ba Că* și *Hei da!* intercalându-se între acestea numai *Hei!* Est-mod în un cântec despre Mureș vom da o iconă așa după cum 'l audisem cântându-se odată; d. es.:

(Hei ba că) „Murăș, Murăș, apă lină.
„Murăș, Murăș, apă lină.“

(Hei) „Treci-mă-n țera străină,
„Treci-mă-n țera străină,
„Ia na, na, na, na, na, na!

(Hei da) „Trecând se nu mă'neci
(Da) „Trecând se nu mă'neci-ii . . .

(Hei) „Că n'ai banț se mă plătesci-i
„Nici mândre se mă jălesc-i,
„Nici mândre se mă jălesc-i . . .

Cu: *Hei și-apoi*; d. e. după o melodiă în următoarele versuri:

(Hei și-apoi) „Ducem'ași nu sciu drumu-re (bis)
„Da m'a-nvêta uritu-re, (măi)!

(Hei și-apoi) Ducem'ași nu sciu calca-re, (bis)
M'a-nvêta supărarea-re, (măi)!

Dar câte și mai câte particule de aceste nu mai întrebunțeză poporul român, după cum îi dă mâna și în mod prea natural; acestea sunt tot atâtea refrene sau *exclamațiuni duióse sau ecouri de doină*, căci acestea mai mult și mai cu samă la *doinare* se folosesc, ca și cum sufletul românesc prin acestea ar da puteri sale de cânt o duióșie, ba o țăriă împreunată cu o *stêmpărare de inimă* cu mult mai mare, ca fără de acelea; aceste particule se prepun și postpun și pentru măsura melodiei, ca ea se pótă căde, cum am dice, tot mereu „în tact“ și se nu vateme audul și sufletul omenesc. Noi am adus aci pe cele mai usitate și le-am întocmit așa, după cum la diverse ocaziuni le-am audīt cântându-se și horindu-se. În România póté sunt și altele, aci am vorbit despre cele din Ardél. În România este una: „*Alei!* sau *Aleci!*“ (în Ardél mai cu samă în povestile naționale și în expresiunea: *Aleci e... fie mumă-ta!*); așa un esemplu:

(Ale) „Dómne, — Chan Bătrân
 „Lasă cel hangiar la sin
 „Că io sunt puiu de Român
 „Și nu'mi pasă de păgân!

* * *

După acestea va fi la loc se aducem unele exemple sau mostre de cântece cu postparticuli sau refrene ori răsunete doinice; așa mai întâiu:

Cu: *măi bătă mări!* d. es.

„Somnu-mi-e și m'ășt culca
 „Tot ascept dór o pica
 „Bădița de unde-va (Mări bătă mări!)

„Somnu mi-e și așt dormi
 „Tot ascept dór o veni
 „Bădița de unde-o fi (Mări bătă mări!)

Cu: *Hei leliță hei!*

„Cine-o ȓis dorului dor
 „A vorbit cuvânt ușor (Hei, leliță hei!)

„Cine-o ȓis leliței „lele,
 „A vorbit cuvânt de jele (Hei, leliță hei!)

„Că pe cine doru pasce
 „Mai bine nu s'ar vrut nasce (Hei, leliță hei!)

„Și cui plac lelițele
 „Negre îi sunt ȓilele, (Hei, leliță hei!)

„Că și mic mi-o plăcut,
 „Și nu pot ca să le uit (Hei, leliță hei!)

„Și că nicăi să le-oiu uita,
 „Pân-oiu scii doina cânta (Hei, leliță hei!)

Sau în România cu: *Leicuță! leicuță!*

„Lelițo! din Ruginesci, Leicuțo! Leicuțo!
 „Stăi în loc și mă privești Leicuțo! Leicuțo!
 „Să-ți ved mândra tălioră, Leicuțo! Leicuțo!
 „Se m'apriind la inimioră, Leicuțo! Leicuțo!

(Bucureșcul.)

De alte refrene *din'apoi* sau *postparticule* nicăi nu amintim, aducându-le înainte esemplele citate mai în sus cu ceva, și cum sunt mai cu samă silaba *re*, sau *ii*, *ú* ca:

„La fântâna din rĂzor-ú
 „S'ntelnesce dor cu dor-ú
 „Se sĂrută pĂnĂ mor-ú.“ Sau:

* * *

„Vai, — sĂracii RomĂni-ú
 „CĂ-i apasĂ strĂini-ú! Sau:

* * *

„Cel, ce laudĂ pe strĂinu-ú
 „Și hulesce pe RomĂnu-ú
 „Ă dușman RomĂniloru-ú
 „Și pretin strĂiniloru-ú etc. etc.

* * *

Acestea tĂte sunt variațiuni de refrene *pre* și *post-ambule*, sunt acestea tot atĂtea variațiuni pentru expresiunea sĂmțului de durere și pentru mai marea putere ori foc a cĂntului. Sunt acestea o *bocire*, un *raet*, care premerge cĂntului, ori succede în capĂt. Sunt acestea, ceea ce numai poporul scie, ce sunt cĂnd 'și deschide gura se horĂscĂ sau doineze.

De unde „Doina“ în sine și în esență nu este, decăt o expresiune, un accent, un refren al inimii, un onomato-poetic

al instinctului condus și mișcat de puterea lunei în care trĂesce.  r fiind cĂ acel accent, acel refren s'a exprimat, s'a intrupat prin un suspin, prin un rĂsunet, prin o vĂce doioasă și melodiĂsĂ acel accent nĂscut vine la lume sub un nume, și numele i-a fost inșafĂ națiunea primului accent; așĂ *ai-na*, și *d-ai-na* nu a putut sĂ se numĂscĂ altmintrelea decăt numai: *ai-na* și *d-ai-na*, ca și cuvĂntul *hohot* dela impresiunea, ce-o face prin sunetul sĂu ho! ho! ho! sau ha! ha! ha! Sau cuvĂntul *chiuiturĂ* sau *iuiturĂ* dela in-in! nin in! sau *bubuiturĂ* dela bu! bu!

Francesii numese atare accent sau silabĂ: „*Refrain*“, Italianii „*Intercalare*“ sau „*Pranmetere*“, Germanii: „*Einschalung*“ și „*Schlussreim*.“

Doina este un refren, un suspin al inimii, care face cĂntecul prea doios și inima prea de tot simțitĂre, care prin a s'a melodie ne descopere adevĂrata frumĂsĂtĂ a cĂntecului de durere și nefericire.  st-mod RomĂnul ȓice și esclamĂ: *NĂcĂjit om a mai fost acela, care a ȓis dĂntĂiu DĂina!*“ Sau: *Cine a ȓis DĂina mai ĂntĂiu, acela om de mare nĂcaz și bĂnat a mai ȓis'o!*“ — Dar acest adevĂr ni-l spune și cĂntecul Doinii, care sunĂ:

„Cine-o ȓis dĂina, dĂina-re,
 „D'arsĂ i-a fost d'inima-re;

CĂci:

„DoinĂ, doinĂ cĂnt de jele
 „CĂnd te-aud nu mai pot mere; cu tĂte acestea:

„DoinĂ, doinĂ cĂntec dulce,
 „CĂnd te-aud nu m'ășt mai duce; nu cĂci;

„DoinĂ, doinĂ, cĂnt cu foc
 „CĂnd te-aud eu stau pe loc!“

Apoi omului, care cĂt e lumea tot cĂntĂ, RomĂnul ȓice *DĂina* și ȓice cĂ *dĂinĂlesce*, cĂ și celui ce horesce îi ȓie: *Horec* sau *Hore*. Doina este un cĂntec și adese-ori se pune în loc de *cĂntec*: așĂ:

„Fluer, fluerĂș
 „MĂndru doinaș...“

AdecĂ: „*MĂndru cĂntĂreț*, care scii bine se cĂnte de jale și de dor.“ Și întru adevĂr, admirabil instrument mai este fluerul întru doinare, par' cĂ fluerul e fĂcut pentru doinĂ și doina pentru fluer. Nu scii, cĂ fluerul a aflat doina, sau doina a aflat fluerul. Noi credem, cĂ RomĂnul le-a aflat pe ambele, deĂrece atĂt fluerul, cĂt și doina sunt douĂ elemente romĂne, sciiindu-se cĂ fluerul și trĂșca sunt *par excellance* instrumente romĂnesci! Întru adevĂr fermecĂtor ton mai are fluerul și trĂșca; în frumĂsĂtĂ nu este instrument pe lume se le intrĂcĂ, precum în duioșĂ nu este operĂ pe lume se ne intrĂcĂ doina nĂstrĂ. Intipuiți-vĂ pe pĂcurarul dela munte cu fluerul la gurĂ și versul acelu fluer vĂ va transpune în o altĂ lume! O, — la acel vers plĂng braȓii seculari, suspinĂ stĂncile, suspinĂ codrii gem munții și murmurĂ a jale isvorul de munte, —  r în piept bate o inimĂ, suspinĂ un suflet și pe fațĂ picĂ o lacrimĂ din ochi. — VrĂnd, nevrĂnd trebuie se credem cĂ atĂt fluerul, cĂt și doina s'au nĂscut în inima romĂnĂ. Și cine ar scii usa mai bine fluerul, cĂt chiar RomĂnul, cĂnd el e nĂscut pentru fluer invĂtĂnd ingur fĂrĂ mĂestru acest instrument divin?

Între RomĂni se aĂlĂ celebritĂți mari în acĂsta artĂ și aci amintese mai cu sĂmĂ pre un individ din *Deșiu*, reposat deja, cu numele *Alexa MaftĂiu*; Dar sunt destui pe la țĂrĂ, pe la sate, în munți și în cĂmpii!

Ori cine, ce va ȓice și cum va ȓice, Doina nu o poțĂ interpretĂ numai și numai pe fluer! Ei — dar și jocurile romĂnesci sĂ le tot jocĂ, cĂnd se aud din fluer. DaunĂ de flĂcĂii nĂstrĂi, cĂ plĂtesc așĂ scump pe nĂsce cĂrtĂlĂi de faraoni și nu jĂcĂ în fluer, cĂci nu esistĂ sat romĂnesc în Ardeal, unde se nu se alle baremi unul sau doi, carĂ se nu fie acasĂ în fluer resp. trĂscĂ. Și așĂ ar fi joc național, deĂrece faraonii mai trag și cĂte unul strĂin — și  st mod prin musicĂ suntem în pericol sĂ ne perdem jocul romĂnesc, bunĂ minte ca prin modĂ portul. Acestea nu s'ar putĂ face — decăt prin reuniuni

cu membrii, cari se abdică de jocul cu viora. Ori eventual, pentru-ee nu învață și Românul se cânte cu viora?!...

Dar le lăsam acestea până la ocaziunea, când vom face un studiu critic despre „*jocul național al Românilor!*”

Destul, că în fluer stă ascuns geniul Doinei și al cântecului român, pe cum în sufletul și inima română stă ascuns geniul sau *interpretele* simțimentelor de durere și bucurie. Românul se bucură și se superă, ca nimeni în lume! Nu se scie nimeni așa frumos supăra, și nu scie nimeni așa frumos rida, ca Românul. Priviți, ca se credeți, *Nunțile și înmormântările românești!*... Și sermanul Român cu fluerul și cu Doina și-a petrecut viața 18 sute de ani aci, el prin fluer a sciat se vorbese-că cu dorul său, cu chinul său, și ascuns între munți se dee curs liber tainelor, ce-l apăsa!... Cu un cuvânt, fluerul este tovarășul său, este consolatorul său; cu greu se desparte păcurarul când mure de fluerul său, căci:

„Fluerul mi-l puneți cruce
„Și cu gluga mă-nvâliți:
„Când vântul că și-a sula
„Fluerașul m'a cânta!

Și prea la loc! Se aibi de amic un atare instrument doinic și divin e ceva nobil și sublim. Cât vor fi Români pe lume va trăi și fluerul, că fluerul e pentru Român, din cauză că: *fluerul e un instrument curat românesc!* Și până când va fi ființă de Român sub soare, va exista și Doina, că doina, Doina e sufletul Românului și acel suflet acuză cântă un dor, acuză o jale, acuză un chin!

* * *

Vedeți, că e frumoasă, — ba e sublimă poezia populară! In- tocmai e frumos, ba e sublim cântecul, sau melodia populară. Pentru-ee?... Pentru aceea, că ea *isvoresece* din natura sufletului românesc, din sufletul națiunii, și ori-ee *isvoresece* din sufletul națiunii se numesc „*aequo jure*” „*național!*” prin urmare acest fel de cântec se numesc național. Și acest cântec, sau melodie populară ne poate nouă servi numai, în moduri laudabil, de a noastră; și ea a noastră o putem privi ori și când. Nu așa cu compozițiunile musicale! Căți și ce fel de compo- sitorii avem noi, sau dacă avem, căți și ce fel am avut în trecut? La noi există piese ori cântece — până și naționale, — cari sunt tot atâtea corecturi: unele prezintă câte o arie fran- cesă, altele italiană, altele chiar rusese, turcescă, altele ger- mană ori poate și maghiară. Las, că cântecele noastre naționale prezintă în cea mai mare parte musica românească și conțin sufletul națiunii, — dar unele puține cad și sub imputarea de mai sus. Musica românească e foarte originală în felul ei și cine o pricepe mai bine, decât chiar Românul? Compozitorii sau Musicanții străini se ne compună nouă bucăți musicale bună- minte cum se allă la unele institute până aci, — spre rușinea noastră străină, Nemți sau Unguri, cari veți Doină! formeză ori și în bisericile noastre — cor religioz — care se interpre- ze gingașele noastre cântări bisericesti, după spiritul classic și antic al bisericii noastre române. —

În astă privință e de laudat Blașiul și cei ce sunt capul institutelor de acolo de învățământ. Este astăzi acolo un profe- sor din neamul nostru, care e D-l I. *Mureșianu*, al cărui merit e foarte mare în aceea, că prin unele compozițiuni populare a dat Românilor o lecțiune, că dacă vreu se aibă ceva bun și frumos se caute și se descindă la poporul român. — Noi am rugat pe o Domnișora română se ne cânte o piesă de On. D. Compositor Mureșianu pe fortepian și ascultându-o am rămas mișcați... mai mult pentru gândul fericit ce l'a avut d-l profe- sor pentru formarea de piese pe Jasa sau chiar din arietele populare. Daună inse, că i-a încetat foia; ei, dar la Român tot ce e bun pierde mai degrabă, ca ce e rău!

* * *

Sciindu-se până aci etimologia și originea Doinei, se-l lăsam pe Român se ne spună și el, ce este Doina, — și încă mai bine ca On. Hajdeu, prea eruditul profesor din România.

Da, se ne spună ce este Doina, cine l'a învățat pe el Doina, ce folos i aduce lui Doina, și în urmă, care este efec- tul Doinei?

Mai întâiu o variațiune:

„De când sunt eu copil mic,
„Doină sciu și doină dic,
„Și cu doină mă plătesc
„De o di de boeresc,
„Și cu Doina și-o doiniță
„Scap în crâng și-n poeniță...
„Și-acolo mă pun pe ierbă
„Fără grijă, fără trebă
„Și pe valea de pârâu
„Fluerașiu-mi scot din brâu.
„Cânt o Doină și-o doiniță
„Până vine-a ea draguță
„Cu flori roșii în cosița:
„Doină, Doină, cântec dulce
„Când te-aud nu mă pot duce.
„Bate vânt de primăveră
„Eu cânt Doina pe afară;
„Vine ierna friguroasă
„Eu cânt doina-nchis acasă;
„Frunza'n codru cât invie
„Cânt doină de voinicie.
„Doină dic, Doină suspin,
„Tot cu Doină mă mai în:
„Doină cânt, Doină șioptesc
„Tot cu Doină viețuiesc!”

(V. Alexandri.)

* * *

După altă variațiune:

„Ai-na, D-ai-na și d-ai-na-re
„Cine-o dis întâiu d-ai-na-re,
„D-arsă i-a fost inima-re!
„Vine-mi dorul câte-odată
„Să mă suiu pe munți de pără...
„Vine-mi dor a uncori
„Să mă suiu pe munți de flori
„Să-mi fac ochisorii roți
„Să mă uit în lumea totă;...
„De când eram încă mic,
„Doină sciu și Doină dic,
„Căci Românul cât trăiesce
„Tot cu Doină se mândrește.
„Eu cu Doina mă plătesc
„De bir și de boerescu;...
„Boii mei când aud Doina
„Ară țelina și moina,
„Și-mi sémână cel ogor,
„Cântând Doinele de dor.
„Er de aud vre-o fetiță
„Cântând Doina'n poeniță
„Alerg fuga de-o găsese
„Și de Doină i-vorbese.
„Ea mă-ascultă bucurasă,
„Căci e mândră și frumoasă
„Și-mi dice, că m'a iubi
„Dacă Doină i-oiu vorbi:
„Vă spun drept, ori-ee mi-ați face,
„Doină sciu și Doină-mi place!”

(Transilv. 1883.)

* * *

Ar urma acum speciile Doinei, sau împărțirea Doinei, despre care de altădată.

Până atunci fie și această lucrare, ca și ceea, ce publica- sēm despre „*Lună*” în a. 1886, un îndemn pentru mai de aproape considerarea monumintelor și tesaurilor aflători în sinul poporului român.

S. P. Simonu.

Destinul...

— D-şórei V. B. —

*Copiliţa 'ncântătoare
Pentru-ee stai visătoare?
Ánima ta ce simţesce?
Gându-ţi unde rătăcesce?*

*Vrei în taină a pătrunde,
Viitorul, ce se-ascunde?!
Şi-ţi prepară-al tén destin:
Ori dulcêţa ori veniu?!...*

*Fii numai în aşeptare,
Şi cu mare resignare:
Şi te gată-a suporta
Ce destinul î-ţi va da!...*

*Dar las' visul, te descéptă!
Căci nu poţi sci ce te-ascéptă.
Gânduri triste nu-ţi mai face,
Nu scruta, ci-aşteptă 'n pace!...*

*Nu 'ncearca a mai pătrunde
Cu gândul acolo, unde
Totul e ascuns în cétă,
Ca o tristă diminêţa.*

Veronica din Sélagiu.

Prima societate teatrală română ambulantă în Transilvania.

de Vasilie Podóba.

(Urmare).

Cu repertoarul acesta, mai adăugându-se şi alte bucaţi, de cari nu-mi aduc aminte, ne-a găsit societatea teatrală a lui Mihail Pascali în vara anului 1871.

Societatea acésta, îmbărbătata de succesele strălucite, ce le-a avut Millo în anul trecut, a venit şi în Cluj. Fraţii maghiari inse, jaluzi de succesele lui Millo din 1870, temându-se, că dacă se va mai da teatrul unei societăţi române, se va romanisa tot Clujul, sub pretext, că reparaază teatrul, a denegat de a-i da teatrul lui Pascali. L'a înbiat cu ređuta, unde se dau balurile şi concertele, şi unde s'a declarat „uniunea“ cu Ungaria, ér procesul memorandumului aici s'a terminat cu puşcăria grea pentru comitetul naţional. Astăzi inse Românii se află bine în localitatea acésta. Dovadă concertul şi dansul din 9 Maiu a. e. 1901. N'ai ce face, progresăm cu lumea şi în bune şi în neînţelegeri. Ceea ce Pascali nu a primit, şi s'a dus cu trupa sa la Orade.

În societatea lui Pascali era şi George Alesandrescu, soţia s'a Dómna Margareta Alesandrescu, cari fusese în anul trecut în societatea lui Millo şi avéu cunos- inţă prin Cluj. Ei aflând, că societatea noastră de diletanţi e bine pregătită, s'au desfăcut de trupa lui Pascali, avénd şi ceva divergenţă cu Pascali. Protopopul Gavril Pop le-a pus la dispoziţiune o chilie la casa parochială şi i-a provédut şi cu vipt vre-o 2 săptămâni, până când a sosit 29 Iunie, Săn-Petrul catolic, când studenţii capetă atestatele şi se încep vacanţele de vară. În zilele acelea am ţinut probe din repertoarul nostru de mai sus şi Dómna Alesandrescu, o femce cultă, cântarétă de prima clasă, la câteva zile așa s'a exprimat cătră noi: „Băieţi — căci așa ne agrăia pe fie-care — sunt mândră de voi. Jucati escelent, aşcept dela voi purtare bună, socială şi atunci şi la teatrul din Bucuresci cutede a paşi cu voi.“ După acésta eu am depus mandatul de director interinal în mânilé Dómnei Alesandrescu, care ne-a condus şi ne-a grijit ca pe băieţii ei şi pe mine tot per „directore“ mă agrăia.

Dómna Alesandrescu, încă înainte de a pleca din Cluj, ne-a instruat, cum trebuie să cântăm după musică. D-sa avea notele de lipsă la tóte piesele noastre. Câte nu le-a avut, le-a

cântat unor măestrii de musică şi le-a pus pe note. În tot locul ne câştigam orchestre, cari se pricepéu la acest lucru. Cea mai bună orchestră a fost a lui „Nuşiu“ din Abrud, care se pricepea de minune la trebile acestea şi care nu se putea despărţi de societate. Ne cânta în teatru, la prânz şi cină şi era nedespărţit de societatea noastră, chiar şi la escursiuni. Bălaurii lui erau bine disciplinaţi şi cu ore-care mândria folosiau arcurile, cu cari esecutau frumoşele noastre cântece naţionale.

Ne-am ales 8 inşi, între cari s'au împărţit rolurile, precum am arătat mai sus şi punédu-ne pe trăsuri cu culisele şi tóte requisitele de lipsă, am mers la Turda, unde am jucat cel dintăiu în provincia.

Membrii, cari au plecat la Turda, au fost: Părechia Alesandrescu, d-şóra Maria Centea, mama căreia a încredinţat în grija Dóunei Alesandrescu, care o iubia, ca şi cum ar fi fost a ei. Era o copilă frumósă, descéptă, impunea pe bin şi cânta escelent. Tot la olaltă ambiau cu Dómna Alesandrescu. Ceialalţi membri au fost: Vasilie Podóba, Vasilie Filip, Ioan Baciu, Andreiu Centea, Vasilie Gheţie, care juca şi rol de damă, când era necesitate, dimpreună cu Ioan Gárrug, şi nimeni nu tragea la indoiala, că dór' nu-s dame şi Vasile Micle, care era sufferul societăţii.

Plecasem dela Cluj ntr'o di cam cătră séra. Am inoptat pe drum. Era o nópte luminósă şi timpul frumos. Am ajuns târđiu în Turda şi am descins la otelul Corónă. A doua-di am fost încuartiraţi pe la inteligenţa română din Turda. Părechea Alesandrescu şi d-şóra Centea la d-l adv. Dr. Ioan Raţiu. Ceialalţi la domni: Partenie Raţiu, fost protopretor, Josif Vlăduţ, Baritiu, Cigărean, Mezei, ađi jude de curie ect. În Turda am dat 4 reprezentaţiuni cu succes strălucit. Era tot-deuna sala de reprezentaţiuni plină de public românesc şi maghiar, căci pe acele vremuri şi maghiarii din Turda erau mai cuminte, decât astăzi, când dărímă casele Românilor cu petri sub egida patriotismului.

În Turda am mai fi putut rămânea, inse eram legaţi de

termin la Abrud, ținta călătoriei noastre. Pentru aceea după a 4-a reprezentațiune ne-am luat rămas bun dela inteligența română din Turda, și am plecat într'o după amiazi pe lângă riul Arieșu în sus cătră Abrud. La comuna Salcina, dacă îmi aduc aminte, ne-am culcat într'un otel lângă drum. Aici am convenit cu un cioban *Vasile Vesa*, dela care am învățat unele doine românești de totă frumsețea.

De aici am plecat foarte de dimineță mai departe. În Bistra am fost oșpeți capelanului gr.-cat. de atunci *Balea*, în a cărui casă și la a cărui masă am fost primiți splendid. Întru atâta i-am fost de plăcuți oșpeți, de plângând ne-au rugat să rămănem până a doua zi la dânsul.

Noi având de a fi pe seară cât de târziu în Abrud, unde ne așteptau, nu i-am putut împlini dorința. În Bistra s'au adunat mult popor și ne-au făcut ovațiuni. Noi ca semne de mulțămintă, le-am declamat câteva poezii naționale, era Dâna Alesandrescu le-a cântat doine românești, ceea ce asupra lor a avut mare efect.

Sera târziu am ajuns în Abrud. Inteligența de acolo ne-a așteptat la casină cu cina preparată cu multă voie bună. După cină am mers toți la cuartierele dispuse de comitetul de primire. Familia Alesandrescu cu d-sora *Centea* au fost oșpeți d-lui *Ivașcu*, neguțator. Călalăți la d-nii *Bașota*, *Sfirlea*, *Paladi*, *Drumariu* și alții.

Reprezentațiunile le-am ținut în un loc anume pregătit de comitetul de primire și acoperit cu scânduri. Aici toate piesele le-am repetat, multe au trebuit să le repetăm și de 2-ori, cu deosebire „Lipitorile satelor.” Teatrul totdeauna a fost plin. Biletele toate vindute înainte. Au luat parte Români și Unguri din Abrud, din Câmpeni, Roșia, Bucium, cu un euvânt din toate satele din jur, chiar și din Ofenbaia. Succesele au fost strălucite. „Tata moș” precum am arătat, și-a făcut datorința în mod splendid.

În decurs de 3-4 săptămâni, cât am stat acolo, am făcut excursiuni la „Detunata,” mergând călare cu societate aleasă, toți călare cu dame cu tot. Numărul călăreților a trecut peste 40. În tot decursul acestor zile voia bună și entuziasmul au fost la calm. Multe „părechi” așa se numiau acolo 1 cupă de vin și alta de apă minerală) s'au golit, fără de a eși cineva din sărită. Sub „Detunata” am fost oșpeți unui preot român bătrân, care a ospătat totă societatea. Pe vârful Detunatei ni s'a servit mâncarea națională „balmoșul” și am bătut apă de pe ghiță în luna lui Iulie.

În vara aceea a fost la Abrud și savanta Română *Elena Dumca* și a ținut în teatrul nostru o prea frumoasă conferință „despre femeia,” ascultată de un public distins și numeros.

Spre ilustrarea situației de atunci notez, că înaintea noastră cu vre-o câteva zile a părăsit Abrudul o trupă teatrală maghiară, lăsând după sine un nume rău și datorii însemnate. Un membru al acelei societăți era încă tot în Abrud, când am sosit noi, pe seară, ca chizeș, până ce îi vor trimite parale să plătească datorile. Cu acesta am convenit într'o restaurațiune, unde petrecca cu alți doi maghiari. Am intrat eu, familia Alesandrescu, „Tata moș” și încă alți doi. Ne-am așezat la o masă ordându-ne bere. Colegul ungar a început a se plânge de primirea cea rea, ce i-a întâmpinat în Abrud. A început a-și bate joc de noi și a ne sfătuși să ne reîntorcem, până ce nu ne înglodăm în datorii. La batjocurile lui, eu i-am răspuns cu poezia populară:

„Ciudă-mi și mi rușine,
Că ride ciuful de mine,
De-ar fi ciuful ca și mine
De loc nu mi-ar fi rușine;
Dară ciufu-i mai ciufos
Și ride de ce-i frumos!”

Societatea noastră la acesta a început a ride, er ungu-
rul meu a regretat, că nu se pricepe să-mi răspundă așa
poetice.

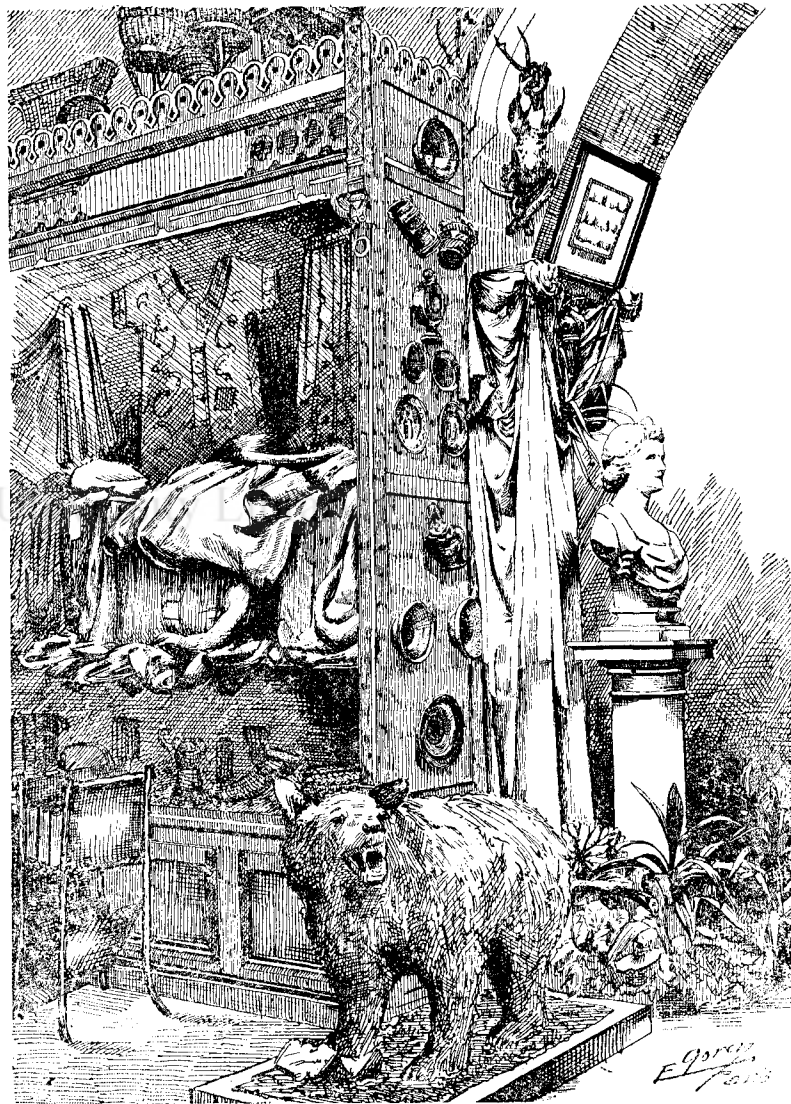
Profeția ungarului inse nu s'a împlinit, căci societatea
noastră a eșit învingătoare, ducând cu noi o suveniră plăcută
și parale destule, cu cari ne-am ajutat peste tot anul școlastic

următor. Tot asemenea am lăsat nume bun după noi, așa în-
cât cu bucuria ne-au invitat acolo fruntași români și pe anul
viitor, ceea ce — durere — nu s'a putut realiza.

La despărțire, în semn de aducere aminte, fie-care mem-
bru a căpătat câte un cadou de valoare dela brava inteligența
română de acolo.

Dela Abrud am trecut în Zarand la *Brad*, unde în sala
gimnasiului român de acolo s'au dat 4 reprezentațiuni. Aici am
fost primiți de profesorii: *Părău*, *Muntean* și alții. În societatea
acestor dascăli vrednici ai românismului am făcut o călătorie
la *Baia de Criș*, trecând și poposind sub „Gorunul lui *Horea*”
la *Cebea*, unde domni profesori ne-au dat multe explicațiuni
despre aceste locuri de mare însemnătate istorică.

De aici am trecut la *Deva*, unde am dat reprezentațiuni
în sala Comitatului, precum îmi aduc aminte, și am fost pri-

Industria de casă la domeniul Coroanei în România.

miți escelent de familiile române, precum de familia d-lor:
Drăgiciu, *Hosu-Longin*, *Simionăș* etc.

Dela *Deva* am plecat la *Hateg*, unde familiile române de
acolo: *Muntean*, *Teodosie* și alții, ne-au primit cu brațele des-
chise astfel, încât numai locul îl schimbam, primirea inse pre-
tutindena era una și aceeași, isvorită din inimă românească.
Mult ne-a delectat regiunea maiestosă a bătrânului „*Retezat*.”
Mi-să pare, că anevoie se găsește pe întreg rotogolul pămên-
tului un loc mai frumos și pitoresc, ca ținutul *Hategului*.

Aici, după câteva reprezentațiuni, sosind luna lui Sep-
tembre, a trebuit să ne despărțim de D-l și Dâna Alesan-
drescu. Cu ochii scâlțați în lacrimi ne-am luat adio dela dânsii
cari cu iubire părintească și cu totă afecțiunea inimii lor s'au
îngrijit de noi. Ne-au fost în acesta excursiune memorabilă

adevărați părinți, față cu care totdeauna a bătut în piepturile noastre simțământul recunoștinței sincere. După despărțire noi am pornit către casă, er părechia Alesandrescu a trecut pe la Caransebeș către România. Erăm trisți în totă călătoria către casă, par'că am pierdut ceva, ce nu vom mai afla. Am adus cu noi o bogată experiență în ale teatrului, de care ne-am folosit și în anul următor 1872. În escursiunea acăsta doriaș cu toții să ne întâlnim cu nemuritorul Iancu. N'am avut noroc a-l vedea. Spun eu toți, că încunjură societatea și se feresce de omenii cu vestimente domnesce. Era un mort viu, jertfa celor ce nu au fost în stare să-l pricépă nici odată!

Sosind la Cluj ne-am înscris la gimnasiu. Societatea noastră s'a susținut tot anul școlastic. Reprezentațiunile le dam tot la casa parohială gr-cat. În vara anului 1872 erăși am făcut o escursiune. Acum inse fără de Alesandrescu. Eu am fost cu societatea până la Gherla, de unde afaceri familiare m'au silit să mă despart de trupă. Au mers fără de mine și au dat reprezentațiuni în Deș, Șomeuta-mare, Lăpușul ung., Beclean și Năsăud. Profunditatea a fost bine primită acăstă societate.

Cine are „Familia“ din anii 1870, 1871 și 1872, ușor pôte afla recesiuni mai scute și mai lungi asupra producțiilor ei. Ioan Baciu în 1873 părăsind gimnasiul, a trecut în România cu scop de a rămânea acolo la teatru pentru totdeauna. Dorința părinților inse era să-l vadă „popă.“ A trebuit se cedeze și să se reintorecă, ca se împlinescă voia părinților.

Abolvând noi unul câte unul gimnasiul, societatea și-a pierdut pe rând membrii săi și în 1874 și 1875 a încetat cu totul.

Și nu mă mir, căci a fi membru unei societăți, fie și de diletanți, cum a fost a noastră, înseamnă a studia continuu, a te ocupa serios, ceea ce nu convine orî cui. E mai ușor a-ți petrece timpul liber, ce îl ai ca student, în jocul de cărți, decât a studia roluri grele. Pentru aceea, ați jocul cărților e în modă și nici nu se consideră de adevărat univertar, care nu cunoșce cele 32 de cărți. La concerte și producțiuni în folosul tinerilor seraci se câștigă puteri streine, și e destul pentru publicul mare și acăsta. Se nu fie cu supărare, dar așa stăm astăzi și bunul Dumnezeu scie numai, că unde vom ajunge mai târziu.

(Fine.)

Aman séu Jom Purim.

— Tragediă în 5 acte, cu un prolog. —

(Urmare din nr. 15.)

Mardocheu.

Ahasver de regină, nu scii?... S'a despărțit, —
Aprins fiind în suflet de — un foc ne potolit
De furie, mânie. — A vrut în a s'a fală
S'arete țerit, lumii, pre Vaschthi, neam regese;
Acăsta din superbă — ție, și că din sfielă. —
Dar, pôte vrënd se fie mai mare — așa grăiese,
Ca Ahasver, fiind că a fost neam strălucit
De rege în moștenire, n'a vrut, n'a împlinit!
Și Regele îndată a scos'o din Domnie, —
Ea nu mai e *Regină* și nici alui *Soție!*...
In locul ei lăsat'a, să-i altele sosescă,
Din țeri, cetăți, orașe la curtea s'a regescă.
Din Egipt veni'au fecióre voluptose
Din Scitia, Media copile grațiose...
La Sus'a ați la Sus'a, o lume să-nbuldesce; —
Căci tronul și corôn'a, vai, cine nu iubesc?
Din fetele venite cu siml ardetor
Se capete ați rangul cu tronul lucitor
Frumsetele alese vor fi-ngrab aședate
Un an în o cameră, — lui Heghe încredințate,
Ce are se dirégă, cum trebe să-implinescă
Cerințele prescise la Curtea cea Regescă.
Adecă: In lum' șese, eu miruri se vor unge
— Se facă espiatiune, orî ce păcat s'alunge, —
Și-n alte șese, iarăș mereu vor parfuma
Vestimentul cel vestalic, cu care vor intra
La Rege, (cu animă și haină virginală)
Așa pre cum chemas'or se mergă cu sfielă...
De s'era fie-care la Rege, ție va merge,
S'antorce-n dominetă, când nóptea se va șterge...
Și-n sacra umilință în camera-i va păși —
Ca se petrec'acolo în nopte și în di...
Și Ahasver în urnă pre aceea o ca aloga
Al cărei suflet sciva anima-i se i-o lege
De-ai farmecului stîlpuri, în visuri dulci ceresei —
(Poternice-s în lume, grațiile femeesci!)

Și aceea va fi Regină, lui Ahasver femeie!
Ascultă fică — ascultă, al nost D-șeu de
Se farmece ființa-ti pre Ahasver potințe:
Mi-a fi bine și mie, la întréga noastră ginte!

Esthera.

Cu greu, mă jur pre Ceriuri, cu greu, Taică, cu greu:
Căci, ce sum eu? — O fică sermană de evreu,
Ascunsă, fără fală, retrasă de la lume.
Ah! Nu vor fi fecióre de rang mare și nume
Ce sci-vor se răpescă pre Regele — Ahasver —
Fecióre cu iubire și grație din ceriu?
Și n'or fi, să seducă a Regelui vederi,
Copile, cine scie, din ce parte și țeri?
Dar' viu e, viu e Domnul, nu pot ast'a se fac; —
Să mörğ din a l'a casă, cum pot să mă împac?
Să-mi las ația legea părinților iubiti?
Și se trăiesc la cas'a păgănilor cumplici?
Să-mi uit ginte și țar'a, — pre sântul Domneșeu? —
Acăst'a se o facă, o fică de Evreu?!...
Păgănu și Barbarul, mereu se nisuiesc:
In suflet ce-i mai sacru, tiranul 'ți răpesc,
Atuncia sci se ridă, dușmanu-n răutate,
Când sufletul ți-e rece, nu sci de libertate.
Când anim'a ți-e lasă, nimic nu mai doresci.
Când nu pricepi, ce este se mori sau se trăiesci.
Crescut'am eu sub scutu-ti, morind părinți mei,
Și-am învățat că-s sânge cu frații mei Evrei:
Evrei, popor de-o sorte, o, cât gândesc la voi,
Și versul meu spre Domnul, se vadă-n ce nevoi
Petreceți în acăsta servie, -n cari gustați
Amarul, — fără drepturi, bătuti și persecutați!
Cum pôte vai, Esthera, de voi să se despartă
Când sângele și legea acăst'a nu o iartă?!
Și se dorec corônă, și tron, se dorec eu? —
— Vai, ochi-mi varsă lacrimi! Serman popor al meu,
Cu tin' se mor, cu tine, și-al meu Morment se fiă
In mijloc, lângă-a t'ale, pre jalnic'a câmpii.

Mardocheu.

Popor de viață sântă, popor pălinitor
 Și mult cercat de Sôrte, tu n'ai alt ajutor,
 De cât numai pre Domnul, din Ceriul cel de sus
 Cu mâna sa înaltă, pre tin', ce te-a condus
 Din Laturile grase a vechiului Salim,
 Pimënd a tale Corturi în Gozenul străin.
 De aci er' te adusë-n promisul Chanaan
 Acol' unde se află mormëntul lui Avram
 Și-a Sarei și-ale altor rudeni fericite.
 O! Dômne, vedî, privesce, cât de ne norocite
 Petrec adî în sclăvie ființe mîi și sute,
 Cum plâng, bătându-și peptul, dorind alor salute.
 O! Dômne fie-ți milă de scumpă gîntea ta,
 De noi, ce nu scîm numai, o, numai lamenta,
 Și-atrage-n suferință, necasuri și doreri,
 Portând lanțul de brață și astădi ea și erî!
 Dar nu, scîu bine Dômne, că noi suntem de vină,
 La sarcina barbară, sub mână grea, străină. —
 Parinți noștri, Dômne, de Tin' n'au ascultat...
 Intorsuți-ai Tu fața, și Dômne ne-ai lăsat.
 La Cer însă părinte rădicu-mi versul, eu;
 Ești bun și ierți păcatul, o, iartă pre Evreu!
 Se mori ah, cu poporul, pre care 'l iubesci,
 Ce nobilă dorință, ce gânduri ângeresci!
 Dar' când vrei mântuirea Evreilor d'acîi,
 Atuncî se faci, *se cere, și ce nu ai voi!*...
 Prevêd sosită ziua când ferul să sê-nfrângă,
 Când cruda tirăniă în chinuri va se plângă,
 Er' tu se treci superbă ca Sôrele-n cer sus,
 Cu fal'a-n consciință că tu o ai rețus.
 Prevêd sosit mormëntul, când seumpă libertate
 La noi, c'a-n vingătore, din Ceriuri va străbate,
 Er' tu se calcî superbă cu mîi incunmată,
 Scîind că tirăni'a prin tin' fu subjugată.
 Iubita mea Estheră, ah, ce nu-i fi în stare
 Se faci, fiind Regină, pre-o tréptă așa de mare.
 În mâna ta voința lui Ahasver va fi,
 Atuncî când demnitatea pre tin' te-a-n podobi. —
 Decî plécă, fică, plécă, — te du la Ahasver,
 Nimic nu-ți cer, iubită, mai mult nimic'ți cer,
 Deși n'ai curaju astădi, și tremuri, pre cum scîu,
 Se nu te temi, cu tine-i al nost D-dêu viu.
 Pre cum a fost cu Iosif la crudul Mizraim —
 Cu Moisi și cu Aron, potintul Elochim; —
 Cu Iosua și David, ce se băteau cu Lei,
 Cu Samson, tip de spaimă în ochi la Filistei,
 Potințe, prea potințe în Cer și pre pămënt
 Pădesce pre-asta fică cu brațul têu cel sânt.
 Și-ajută-i ca se fie, la-ai sêi spre mângăiere:
 Destul, ajungă Dômne-n vechita lor, durere!

Ascultă, fică, ascultă, urechia ta țî-o plécă, —
 Și uita-ți adî poporul și casa, — mergi și plécă, —
 Te du, — și pôrtă-n suflet, a noastră mântuire, —
 Și-n ânimă-a sclăviei blăstêm și nimicire. —
 Iubesc-ți orî când gîntea, ce-n toemai ca și tine
 Inchină-se la același, la același Domnedeu
 Și nu uita-n viață o, grelele suspine
 De frați, surori cu jale, ce pôrtă jugul greu!...
 Ascultă fică, ascultă, urechia l'a țî-o plécă

Și-ți uită a ta casă, din minte ec'a-ți trecă
 Orî ce desmerdări sante pre braț la Unchiul têu,
 La vatra părintescă, la Taica Mardocheu.
 Și numele și genul, sê-l tacî și se na-l spui:
 Națiunea-ți și religea se n'o spunî nimeni!...
 Te du și pôrtă-n suflet a noastră mântuire,
 Și 'n ânima sclăviei blăstêm și nimicire.

Esthera.

Voiescu, eu drag, de tine a fi ascultătore,
 (Căci ascultarea este cea mai frumoasă flóre)
 În viața de pruncie, când crescem sub părinți,
 Ea este cea mai sacră din multe datorinți,
 Adio, dar, Taică bune și Domnul te păzescă:
 Esthera merge dară la Curtea cea Regescă;
 Și iacă, — ascult de tine, deși în peptul meu,
 Un simțemânt de jale — o, Dômne Domnedeu,
 Mi tulbură ânima și nu vré se incete.
 Adio, întinde-mi mâna, se țî-o sârut cu sete.
 (Mardocheu dându-i mâna, ea o sârulă și ambii se due la Palat
 Esthera intră în lăuntru er Mardocheu rămâne afară.)

Mardocheu.

Er' eu veghiavoi însu-mi, la pôrtă și Palat,
 Se ved sôrtea Esthinei. — O, fii pré laudat
 Elochim, Adonai, — și binecuvântat. —
 (Cortin'a cade.)

A c t u l II.

SCENA I.

Aman.

Sunt tôte împlinite! Ahasver cu Regină!
 Eu cel mai mare-n ranguri, ah! Stéua mea serină
 Lucivei în continu pre cerinl, Persicei, mare?
 Dar ce? — E Aman. *omul, ce sémên nu mai are!*...
 Din tôte aceli feciôre, aduse la Palat:
 O jună cu ochi albaștri amar l'a fermecat.
 (Se vedî ochiul albaștru, se nu uiti pre un minut
 De mörte, însemneză că ești schelet și brut.)
 La fața albă, albă, — sprincene împenate
 Și negre lucitôre și buze rouate
 De-al zimbetului farmee, de-al farmecului dor,
 Ce scîu s'aprîndă focul prea crudului amor.
 La vorba lui Ahasver, ea stete tremurând,
 Tăcuta, făr-ai dice cu graiul vre-un cuvânt.
 Și când brațu-sî întinse, în sennu de simpatie
 Ahasver, — ea lăsat'a o lacrimă aurie
 Din ochiu-i, unde-o lume de ar' fi tot privit
 În urmă, tot doiôsa, în pept s'ar fi simțit.
 Și Ahasver, potintul, fiind apoi cuprins
 De-o magică simțire, cădu ea un invins.
 Și-ndată pre-a s'a frunte i-a pus, i-a aședat
 Corona strălăcită — în suflet farmecat.
 Ospet și fericire, saltări și bucurie,
 Omagiuri și iubire la multă veselie.
 Dar' totuși ce dorere, ce multă întristare
 Nu are al meu suflet... Ah! Cine-va apare.

SCENA II.

Chores. Mai mulți servitori.

Aman.

Fecî, Regele mă chiamă — ce bine că mă chiamă,
 Am lipsă mare, mare; — de nime nu am témă.

Chores.

Mai mult noroc în lume, nu sciu cin' ar avea?...
O! Aman, Aman, Aman, sub ce frumósă Stea,
Sub ce Planetă dulce, născutu-te-ai pre lume!...

Aman.

O! Chores, chiar aievea, ce mare-i al meu nume! —
Dar' vai, ce mai mânie, când vèd eu în caintă
Pre-un Sclar de lângă Pórtă, că nu-mi dă reverință.
Pre Sóre și pre Stele! Nicî el, nicî gintea sa
Mai mult în asta țeră, ei vii, n'ar esista!!
În fața mea se plécă o lume, un popor —
El înse nu, când întru, orî când ies și cobor...

Chores.

Și, *cine-i, cine-i, cine-i?* Nu-i óre Mardocheu?

Aman.

Ba dênsul, urgisitul, — înfamul de evreu.

Chores.

Și tu un om ca tine, se nu-l repunî pre el?

Aman.

Afflasem deja planul sê-nfrâng, pre-acel mișel.
— Acum mē duc la Rege.

(Va urma).

CRONICA TÎMPULUI.

— 10 Septembrie n. 1901.

Înaltul Ministru reg. ung. de instrucțiune Dr. *Iuliu Wlassici*, a îndreptat cătră tóte Universitățile și Academile de drept, o ordinățiune, în carea ordonéză, că în urma deciziunii Prea înalte din 27 Iuliu a. c. *acei candidați dela facultățile de drept și sciințe de stat din țară*, cari vor urma al doilea semestru juridic prescris în lege, după finea a. 1900—1901 *sunt scutiți, că la al doilea examen fundamental*, se mai depună pre venitor, examenul din „*Filosofia dreptului*.” —

Acésta soluțiune, pusă față în față cu țipetul desperat al presei liberalo-evreesci, care strigă că se vatēmă libertatea instrucțiunii, și a sciinței — se privesce, în cazul cu *profesorul Pikler*, de cătră presa catolică, mai mult ca un espedient, prin care se denótă, cumcă și Ministrului de instrucțiune părerile și teoriile, *Filosofiei dreptului* espuse și propuse de cătră *Pikler* îi sunt prea cutezate și îndrăsnețe; și pre carî, el, Ministrul, în parlament s'a nisuit a le desapropa și întuneca; — acelea doctrine și concepte *îndreptate în contra credinței și a patriei*, și cari au produs atăta sgomot fortunos și au făcut greutăți guvernului în primăvera acésta. Tot, la cestiunea acésta, *deși mediat*, am publicat și noi în nr. 14 al acestei foi, un discurs, tradus după *P. Kolb*, sub titlul: „*Universitățile moderne*,” prin care acel bărbat invită pre coreligionarii și compatrioții săi a lua defensivă față cu spiritul, ce domnesc astăzi în multe Universități lumesci și de stat, și-î conjură se întemeieze o „*Univêrsitate catolică*.” Se dice, că mai sus lăudata ordinațiune ministerială este a se dători numai *partidului poporal* din Ungaria, și în deosebi Contelui *Aladár Zichy*, care făcuse o interpelațiune, pre cât de frumósă, pre atât și de energieă în *Parlamentul din Budapesta* contra spiritului de propunere a lui *Pikler*, care, se dice, că a đis în una din prelegerile sale: „*Mereu am în vedere că astfel de concepte bagatele de Patriă și Națiune se le estirpesc din consciința voastră*...” și apoi iarăși alte rele și eresuri cu privire la *Religiune* care, se dice, că a numit-o „*Emanoțiune a stupidității omenesci*,” ér' despre „*Morală*” dice, că a đis, că nu pôte fi vorbă, de órece ómenii *egoísti fiind*, sunt *incapabili de vre-o faptă morală*. Că a đis așa, orî nu a đis, nu scim — destul că interpelațiunea pre contul acestor idei rostite ale sale, s'a făcut. —

Dacă *D. Pikler*, intra adevêr are atarî idei, utuncî păcat și daună de orî ce filosofă și anume de *Filosofia dreptului*.

Se întălege, că o omenime, așa cum vrea se o formeze *Dsa*, — o se fie *eo ipso* incapace de fapte morale, că-cî con-

secuent, esistând în idea *Dsale*, o omenime, pre cărea o ar patea priva de *sânțemêntul patriei, națiunei și credinței* în óre care divinitate, atuncî nu pôte fi vorba de *morală* și el, în a sale idei, învólve o omenime sau „*pre istorică*” sau „*post istorică*.” — O atare omenime pre istorică înse nu a esistat, ér post istorică, pôte, nu-i vorbă se esiste, după conceptele filosofiei *Dsale*, când *Dsa* va fi un atare regenător mare al omenimei și a lumii, cum n'a mai fost vre-o dată, și când lumea respective umanitatea, va fi mai puternică ca natura, și va patea *se smulgă din sîmul său simțemêntul de patriă și de națiune*; va patea, în contra naturii, sê-și omóre *sensul comun și graiul consciinței divine*, cum e sensul comun al credinței *în divinitate, în mortalitate și prevedință*. —

Atuncî *D. Pikler* o se fie nu „*om*” cî un Spirit supranatural, și un „*Deus ex mactima*,” cea ce nu este! Dacă *D. Pikler* așa a đis și așa crede, — atuncî nu eunósce nicî pre ambuliul fundamental ai filosofiei, — înțelegem legile fundamentale ale psihologiei și ale metafisicei. —

Dar, *D-l Pikler*, nu credem, se fie de o atare credință; și dacă a đis, ce a đis, — a đis'o mai mult pôte, ca *egoist în sciință*; și dnpă conceptul *D-sale*, ne capace de fapte sciintifice. —

Fórté bine a stat contelui *Zichy*, că s'a ridicat în contra unor atarî eresuri de sciință; fórté bine că s'a ridicat se apere conceptul de patriă și națiune; și conceptul de *credință*.

Fórté bine stă fie-cărui individ, fie de orî ce națiune, care-și apăra credința și patria, religiunea și națiunea contra unor figurî ca *Pikler* et *Grossman*.

* * *

Cel mai însemnat cas sau eveniment în lumea politică de acum de curund, — este mórtea bărbatului de stat italian: „*Francesco Crispi*,” repausat duminecă la 11 August n. 7 óre și 45 minute sara, în *Neapolea* la „*Villa Lina*” de unde fu transportat la *Palermo*.

Dătorința de cronicări, ne împune, deși cam târziu, se seriem și noi ceva, despre acest bărbat, și despre rolul său ca bărbat de politică și de stat. —

Fără îndoială, că el aparține seclului XIX alătura cu figurile marcante ale lui *Napoleon III*, *Gladston*, *Cavour*, *Bismarck*, *Disraeli* (*Beaukonsfeld*), *Gambetta*, *Thiers*, *Fery*, *Gorciacow*, *Andrassi*, *Castelar*, *Brotian* și *Stambuloff*. —

Ca unul, crescut în timpul de renaștere și de consolidare a multor state, a fost un întrepid politic și un revoluționar

oportunist, cu o diplomatie pre față pentru țara sa; — cu vederi originale și fapte energice fără genare, — de unde el ca și Bismarck și Garibaldi și-a atras asupra sa *pre cum de la unii cea mai mare admirățiune*, înlocmai de la alții cel mai mare odii și dispreț. —

Pentru patrioții săi italieni, dânsul dinpreună cu Garibaldi a fost cel mai principal factor și actor pentru toate întâmplările, *resturnările* sau loviturile de constituțiune vigente, în a două jumătate a vécului, ce s'a stîns.

Cu liberalii, a făcut, întru adevăr Crispi, lucruri mari și admirabile. Revoluțiunea siciliană, înscenată pentru căderea Bourbonilor în Neapolea — în fond a fost opera sa.

Nu puțin conlucră Crispi și la *opera de unire a Piemontului*, dinpreună cu alții pre cale diplomatică. El a operat ca jurnalist fervid și înfocat din Turin, din Paris, — aprinșind în Italiani, focul de libertate și patriotism.

În unire, cu cei mai renumiți bărbați ai idealului de unire piemontez, a luptat dânsul în șirurile de frunte, pentru o *Monarhiă italiană*, prin ce se strică în urmă și cu amicul său de mai nainte — cu *Mazzini*.

Parlamentul italian, la care el deja apărtinea din a. 1861 îl alege pre Crispi la 20 Novembre 1876 de președinte și doi ani după aceea, a fost incredințat de Ministeriul *Depretis* cu portofoliul esternelor. —

Sub ocârmuirea sa, sunt de marcat, mai cu samă *patru evenimente* interesante: Mórtea lui *Victor Emanuel* și suirea pre tron alui *Umberto I.* Mórtea pontificelui *Piu IX* și alegerea cardinalului *Pecci* ca papă sub numele: *Leone XIII.*

Cea mai însămuată operă a sa în ministeriul său din 1887—1891 este aderința sa la *Tripla alianță*; — ér în al treilea și cel mai din urmă ministru al său Stéua gloriei și aureola iscusinței i-se întunecă prin desastrul ce l'a suferit generalul *Baratieri* în Martie 1897 în lupta de la *Adua*. Din acest timp se retrage cu totul dela politică și trăiesce ca un retras, ce și-a trăit vécul, în *Villa Lima* din Neapolea. —

Crispi, a fost fără îndoială un naționalist și patriot bun; — el însă a aderat, în opusățiune cu marele Cavour, nu spre *Frânciă* și *rassa latină*, ci spre Germania și Austro-Ungaria; de aceea el a fost văduț de cătră mulți nu cu ochi buni în Frânciă și în Italia. Politica este sciința viitorului și a oportunismului, de unde se miră nu fără drept istoria, de ómenii și de țeri, cari în politică fac transacțiuni și alianțe pre conta politice și nu țin samă de rassă, ci mai mult de gravitatea situațiunii și de fondul înprejurărilor. Căci pentru ce *Mircea* cel bătrân, a lăsat cu testament fiului său, ca să se alipescă mai mult de *Turci*, ca de *Crescini*? Esemple sunt destule!...

Crispi înse, a fost un dușman al papatului, al preoțiimeii și al instituțiunilor catolice.

Deși despre el se spun multe în privința ideilor sale religioase, totuși se afirmă, că familia sa a fost crescută în ideile cele mai frumoase ale bisericeii catolice, de unde în dîlele cele mai grele ale morbului lui Crispi se dice că acesta a cerut să-i pună lângă dânsul *crucifixul*, ce atérna pe pârte la capul său. — Ceea ce, se susține de unele foi, cum că el la rogarea, se primescă S-ta ercharistiă — viaticul — ar fi răspuns, că dânsul se va înpăca *singur cu Dumnezeu* său, în *mod personal*, este — sub întrebare.

Crispi, a întreținut ani de alungul *relățiuni personale*, și pre când era Ministru președinte, cu mulți prelați, precum și cu cardinalul *Hohenlohe*; ma el, cu *Dona Lima*, cu carea trăise în căsătorie ne bisericească, s'a căsătorit bisericesce mai nainte cu câțva ani. —

Cu toate acestea, Crispi, ca unul, ce s'a alipit de biserică

ma a persecutat instituțiunile ei și a fost contra dominațiunii papale, va rămânea o figură pre paginile istorii, alături a cei, ce s'au stîns din lume, lăsând în urma lor compătimirea din partea unei Poteri și Societăți grandioase — din partea bisericii lui Christos, temeul păcii și a fericirii popórelor, tribunalul cel mai just și respectuos înaintea fiilor seclului... a acelei Societăți de pace, care a deplâns și deplânge scóla, în care s'au născut și educat ómenii ca *Vailand*, *Ravachol* (*Königsstein*.) *Casario*, *Lucheni* et *Bresci*!...

SCRIȘI MĂRUNTE.

Fidantați. Dl. *Alexandru Țințariu* cu D-șóra *Ghizela Ghimorovicu*. Felicitările noastre.

Himen. Aureliu Bungardean teolog absolut și Amalia Bud fac cunoscută cununia lor, ce se va celebra Duminecă la 29 Septembrie st. n. a. c. la 3 óre p. m. în biserica gr.-cat din A.-Hașirașiu.

Sânțirea bisericeii gr.-or. române din Galați, care se va îndeplini de cătră Exelenția Sa Inalt Prea Sânțitul Domn Ioan Mețian Archiepiscop și Metropolit, la 27 Septembrie st. n. 1901, începutul la 8 óre a. m. după sevirișirea actului la 2 óre p. m. urméză *Bachet* în sala scólei confesionale. La 8 óre séra petrecere cu joc în sala scólei confesionale.

Nou Ministru comun de răsboiu, în locul lui *Krieghammer*, care a dimisionat se desemnécă *F. Z. M. br. Waldstätten* inspector supremal artileriei.

Bancnotele nouă de 10 coróne sunt puse în circulare.

Regele și Regina României au plecat în 1. Septembrie din Sinaia pentru străinătate. Ajungând în Viena au depus o cunună pre sarcofagul Reginei Elisabeta. —

Archiepiscopul de Agram Dr. Posilovicu, cu ocașiunea jubileului său de 25 ani în episcopie, a donat 70.000 coróne pentru biserică și scopuri culturale. —

Crucea lui Leone XIII. Pre „*Monte Capreo*“ lângă *Carpiuclo*, sa sânțit și desvélit la 28 August „*uriasia cruce*“ alui Leone XIII. St. Părinte a fost însciințat despre acesta sərbare prin „*porumbi epistolari*“, cari după 15 minute de la demiterea lor au și sosit în grădinile Vaticanului cu scirea la St. Părinte. Epistola a fost scrisă în versuri: Ecă cele dintăiu două.

„*Victrix nunc Cristi, Capreo crux fulget abalto,*
„*Et tibi, Magne Leo, munia grata fero.*“ —

† **Necrolog.** În 3 Septembrie n. a repausat v. protopopol Almașiului — diecesa Blășiului — *Basiliu Poruț* în etate de 83 ani. —

Ioan Laslo, Archidiaconul Clușiului a repausat în Clușiu la 28 August. n.

POSTA * * *

* * * REDACȚIUNEI.

La mai mulți Cu pătere de réu numerii din trecut nu mai avem decât din cari au apărut sub noua administrație a „*Rev. II.*“ deórece sub vechea administrație și sau tipărit numerii întrecători. Acclor ce au solvit prețul abonamintului până la espedarea numerului 13—14 lis'au trimis.

D-lui Ab. nr. 2053. De pe anul acesta nu sunteți datori cu nimic, în speranța că îi binevoi a abona „*Rev. II.*“ pre anul viitor întreg și i-ți recomanda la mai mulți prieteni și cunoscuți ai D-vóstre. Găcitura de D-șóra *Aneta* o vom publica cât de curund.

Dlui G. Șeulean în Felsófia, fóia vis'a trimite regulat a fost numai greșeală.

Dlui Ion Iunian, Periș (România) fóia (i-o trimitem regulat și sperăm că nici D-ta nu-ți vei uita de noi.

D. Ant. Popp. „*Nostalgie*“, va urma; „*Unce Dómnice*“ înse nu.

Cătră On. cetitori: La unele deslegări de găciturii se vor sorta și premii frumoase și tolositoare între deslegătorii de găciturii, cari ne întârșiat își vor trimite deslegarea.

Compactoria și prăvălia

F. STOLZENBERG

BISTRIȚA (Besztercze), piața mare.

Se recomandă pentru efeptura tuturor lucrărilor de compactorie modernă, *dela cele mai simple până la cele mai fine legături de lux*, pentru **cărți de scôlă, cărți bisericesci și de rugăciuni** etc. etc.

Asemenea recomandă on. p. prăvălia sa bine aranjată cu totfelul de **requisite de scris, de desemn și de cancelariă, cărți comerciale, cărți de scôlă, caiete de scris, notese, penițe de scris, ceruse, tăblițe, casete frumoșe și hârtii de epistole** etc. etc.

Mare deposit de tipărituri.

REVISTA ILUSTRATĂ ENCICLOPEDICĂ GAZETA SĂTEANULUI.

Anul al 18-lea

Ese din 1884, sub direcțiunea lui C. C. Dateulescu la 5 și 20 a fie-carei luni.

10 Lei Abonamentul pe an la ediția pe hârtie obicînuită

20 Lei Abonamentul pe an la ediția pe hârtie velină.

Abonamentele încep de la N-o 1 a fie-cărui an (5 Februarie) și se plătesc înainte. Cu numărul nu se vinde „Gazeta Săteanului” și nici planșele colorate.

Redacția Administrația și Tipografia:

Bucuresci, 117 Calea Victoriei, colț cu str. Banului.

Arbori și Arbuști

roditori, floriferi și de umbrire

de la Pepiniera C. C. Datculescu din Slobozia-Galbenu (jud. R-Sărat).

30 hectare de cultură specială.

Catalogul, împreună cu modul d'a se planta, se trimete la cerere adresată Magasinului Datculescu 117 Victoriei, Bucuresci

Semințe de Cereale selecționate și alte produse, de la Ferma lui C. C. Datculescu din Slobozia-Galbenu.

Espedițiunile se fac franco vagon Gara Făurei pentru Muntenia, ér prin R.-Sărat pentru Moldova, în **saci cu plumbul de garanție al Fermei**. Dacă nu se trimete saci se pun noi mușama cu adaos de 1 leu, cari devin proprietatea cumpărătorului. Costul se plătesce la comandă.

CEL MAI MARE DEPOSIT de tot felul de **păpuți** pentru
bărbați, dame și copii cu cele mai ieftine prețuri, la

CAROL J. GOTTSTEIN

BISTRIȚA, piața mare (lângă magistrat.)

Singura vânzare de galoci și păpuți pentru zăpadă, tot felul de păpuți
pentru casă, Lawn-Tennis, pentru bicicliști și pentru promenadă.

NOU A SOSIT! — cea mai elegantă și modernă calitate de păpuți de
tamnă și ernală. In ce privesce calitatea bună se garantează.

Comandele după măsură se efectuează elegant, solid și după **moda cea
mai nouă**. Specialist în toate mărimile de *păpuți pentru cei bolnavi de picioare*.

Isvor ieftin

pentru însemarea și procurarea
următoarelor:

Cărți pentru școlă și privați,

Recuizite de scris și desemn,

Recuizite de cancelare

Hârtii de epistole, cuverte,

Casete, etc. etc.

Albumuri pentru fotografii,

Albumuri pentru ilustrate,

Albumuri pentru poesii, etc.

Cu cele mai ieftine prețuri!

M. Binder,

Bistrița, piața mare (Kormarkt).

Tipografia A. Baci

Bistrița, str. Lemnelor 44.

Aducem la cunoștința on. public această nouă tipografie, provădută
cu cele mai bune mijloce tehnice, aranjată după stilul cel mai nou unde
putem executa ori-ce lucrări aparținătoare artei tipografice în cel mai
scurt timp, precum:

Tiparitură de bancă,
BILETE DE VISITĂ

Cărți și broșuri,

Foi periodice,

Bilete de logodnă,

Invitări la nuntă,

ANUNȚURI,

Registre,

BILANȚURI,

Compturi,

PREȚURI-CURENTE

Cuverte,

Anunțuri funebreale,

CIRCULARE.

Comandele se execută prompt, cu acurăteta, cu cele mai ieftine
și mai moderate prețuri.

Tipografia A. Baci

Bistrița, str. Lemnelor 44.

„BIBLIOTECA SATENULUI“

a apărut Nr. 1. și
cuprinde o mulțime
de balade alese

Se poate procura dela autorul T. A. Bogdan inv. și dela Administrația „Rev. Ilustr.“ în Bistrița.